

סימן כב

עוד בכיסוי ראש ובשיטת הרא"ש

כ"ה, כ"ד תמוז תשנ"ג

לרב אהר

כבודו שגם יוצאה לשוק וראשה פרוע לגמרי אינה אלא דת יהודית לדעת הרא"ש שהרי עדיין אינה מכשילתו ודבריו נכונים. אבל מה שהוסיף שלפי זה האיסור לצאת פרועת ראש לשוק אינו אלא בזמן ובמקום שיש בו חציפותא אבל לא בימינו, סמך על מה שפרש"י במשנה שדת יהודית היינו מה שנהגו בנות ישראל וכן דעת הרמב"ם והסמ"ג ותוספות רי"ד וכמו שהארכתי [בתשובה הקודמת] שלפי זה החילוק בין דת משה ליהודית הוא במקור האיסור כי דת משה היא מן התורה ממש או על כל פנים מדרבנן מה שאין כן דת יהודית היא ממנהג בלבד.

אבל הלא הרא"ש בפרוש לא חילק כן אלא שדת משה היא משום שהכשילתו בעבירה ולעומת דת יהודית שאינה אלא משום חציפות וחשד שתכשילה לעתיד, ולא כתב בשום מקום שדת יהודית מקורה במנהג.

ולמה בין שיטת הרא"ש ז"ל המשנה, אלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואיו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה וכו' ואיו היא דת יהודית יוצאה וראשה פרוע טוהה בשוק ומדברת עם כל אדם וכו' עכ"ל. בגמרא הקשו ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש, אמר רב יהודה אמר שמואל דאורייתא קלתה שפיר דמי דת יהודית אפילו קלתה נמי אסור עכ"ל ולפרש"י רב יהודה אמר שמואל חילק בין פרועת ראש לגמרי שאז עוברת על דת משה לבין יוצאה בקלתה דהוי דת יהודית. אך לפי זה קשה שהיה למשנה לשנות בהדיא שהיוצאה וראשה פרוע לגמרי עוברת על דת משה ולמה הזכירו ראשה פרוע רק אצל דת יהודית, אלא מכאן הוכיח הרא"ש שהחילוק בין דת משה לדת יהודית אינו במקור האיסור אלא שבדת משה מכשילתו בפועל וכדוגמאות המשנה מאכילתו שלא מעושר וכו' מה שאין כן בדת יהודית אינה אלא חשד מכשול לעתיד כיון שהיא פרועה. ולכן היוצאה ואפילו ראשה פרוע לגמרי מקרי עוברת על דת יהודית לדעת הרא"ש גם אם אסור

בערב לפני קבלת מכתבו ביקר אצלי החברותא שלו שליט"א ושבע קודם לכן ביקר רב אהר שאף הוא הציע הצעה בענין כסוי ראש באשה. כבודו רצה להמליץ בעד נשים היוצאות פרועות ראש לשוק מאחר והסמ"ק ועוד ראשונים והטור והשלחן ערוך לא הזכירו פריעת ראש אצל דת משה אלא רק אצל דת יהודית וכן נראה ברא"ש, ודת יהודית אינה אלא מנהג בנות ישראל שנהגו מעצמן כפרש"י ולכן היום שלא נהגו להקפיד בזה ליכא איסורא אפילו בפרועות ראש לגמרי.

הנה גם אילו היו דבריו נכונים ברא"ש עדיין הוי ספק דאורייתא כיון שרבנו ירוחם בספר המישרים נתיב ל"ב חלק ח' ורשב"ץ כוהר הרקיע עשה קל"ז אות נ"ב וריא"ז בשלטי הגבורים במסכת כתובות דף ע"ב כתבו שפריעת כל ראש באשה היא איסור תורה ממש וכמו שהביא כבודו וכן דעת ריב"ן הובא בשיטה מקובצת בשם רש"י מהדורא קמא. והרמב"ם וסמ"ג וספר עץ חיים וארחות חיים ומגיד משנה והמאירי ועוד ראשונים שכתבו שהיוצאות פרועות ראש בשוק עוברת על דת משה בודאי סוברים שהיא איסור ולא מנהג ואפילו אם היא דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אי אפשר להחירה ואף על פי שבטל הטעם לא בטלה התקנה, ומפורש בברייתא במסכת כתובות דף ע"ב עמוד א' אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש עכ"ל ואין דרך הגמרא להביא אסמכתא כזאת למנהג.

ואולם איני מודה לכבודו גם בדעת הרא"ש, כי הן אמת שבפסקי הרא"ש במסכת כתובות כתב האי דעוברת על דת משה ויהודית אין לה כתובה היינו בדבר שהיא מכשילתו כי הנך דמתניתין וכיוצא בהם כגון שהאיכלתו חלב או דם וכו' אבל אם היתה עוברת בשאר עבירות כגון שהיא עצמה אכלה דבר איסור לא הפסידה כתובתה ודת יהודית משום חציפותא משום חשד ונות היא מפסידה עכ"ל, ומכאן הוכיח

היא שנהגו בנות ישראל אף על פי דלא כתיבא עכ"ל ולפי זה כיון שאין אשה נזהרת בחצר הרי לא נהגו שם מנהג צניעות ומהיכי תיתי שיהיה בו משום דת יהודית וצ"ע. אכן הרא"ש לא כתב שדת יהודית היא מנהג צניעות ולדבריו אפשר שדת יהודית היא תקנת חכמים ולא מנהג בעלמא ואתי שפיר. וכבר ציין כבודו להגהות הר"ב פרנקעל בספר בית מאיר אבן העזר סימן קט"ו, ודברי השדי חמד והאנציקלופדיה התלמודית בערך דת משה ודת יהודית אינם דחיה לדבריו.

ותיתי לכבודו שאסף דברי ראשונים ואחרונים והעמיק והעיר בהם הרבה הערות נכונות. לבקשתו אעיר שלשון הספרי בפרשת נשא פיסקא י"א ופרע את ראש האשה וכו' לימד על בנות ישראל שהן מכסות ראשיהן ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר ותקח תמר אפר על ראשה עכ"ל, אינו מורה שפריעת ראש היא מדרבנן כי לשון לימד מיירי בדאורייתא כמו בפיסקא י"ז וכ"ב עיי"ש וכמו כן לשון אע"פ שאין ראייה לדבר וכו' עכ"ל מיירי מדאורייתא עיין בפיסקא קכ"ח וקנ"ג. ובמחילה פלט קולמוסו פרוש זר במה שפרש שרבי יוחנן דהוה יתיב אשערי טבילה ראה את הנשים כשהן ערומות ח"ו, הס מלהזכיר אלא הנשים היו מלובשות כמו שכתבו התוספות במסכת בבא מציעא דף פ"ד עמוד א' ועיין בשערי דורא הלכות נידה סוף אות כ"ג ובירורה דעה סימן קצ"ח סעיף מ"ה ובאחרונים.

יהודה הרצל הנקין

לצאת כן מן התורה, וקושיה הגמרא היא גופא בזה שלא היה ראוי לכנותה בשם דת יהודית כיון שהיא איסור דאורייתא ובפרט שהיא בראש הרשימה איזו היא דת יהודית היוצאה וראשה פרוע וכו' עכ"ל, ותרצו ששפיר נקטו לשון דת יהודית כיון שמשכחת לה גם מדרבנן אם יוצאה בקלתה, ולשון דת יהודית כולל גם דאורייתא מה שאין כן לשון דת משה אינו נופל על דרבנן. וכן דעת הסמ"ק מצוה קפ"ה והטור וגם הכלבו בסימן ע"ו העתיק דברי הסמ"ק ולא כתבו שהיוצאה לשוק וראשה פרוע לגמרי הוא מנהג צניעות בלבד ולא עלה כן על דעת שום אחד מן הראשונים וכפשט הגמרא שנלמד או נסמך מן הכתוב. ורק השלחן ערוך הרכיב סודר לשון הטור על לשון הרמב"ם בדת יהודית וצ"ע, ועוד עיין בספר ארחות חיים שחיבר רבנו אהרן מלוניל ולדעת הבית יוסף והחיד"א חיבר גם ספר הכלבו, שבהלכות כתובות אות ל"ג העתיק לשון הרמב"ם בענין דת משה ויהודית ובהלכות גיטין אות א' העתיק דברי הסמ"ק ולע"ד הן שתי שיטות שונות.

ועוד קשה לי בדברי הר"ן על מה שאמרו בגמרא אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן קלתה אין בה משום פרועה ראש, הוי בה רבי זירא היכא אילימא בחצר אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה עכ"ל ומיירי בדת יהודית, ופרש הר"ן שמשמע שבלא קלתה מיהא יש בה משום פריעת הראש אם כן כולוה נפקן שאין אשה נזהרת בחצר עכ"ל והוא עצמו העתיק פרש"י במשנה שדת יהודית

סימן כג

גילוי ראש הכלה בסעודת הנשואין

ועתה קבלתי מכתבו השני והתברר שאפילו קלא דפסיק אין כאן, כי לא שלח דברים בכתב ולא עדות בעל פה בשם הגמרא אלא רק שבני תורה יוצאי אמריקה אומרים שנהגו ענקי הרבנים בניו יורק להקל לכלה בלי כסוי ראש בליל חתונתה אפילו אחרי חו"ק כשהיא כבר נשואה ואשת ישראל לכל דבר עכ"ל כבודו. גם לא באר מה טיבו ומה ראה על ככה להתעבר על ריב לא לו כי את מנהגי אמריקה יש

ביה, כ"א שבט תשנ"ד

לרב אהר

כבודו הועיק אותי במכתבו הראשון לסתור מה שתולים בדעת מו"ז הפוסק המובהק הגה"צ ר' יוסף אליהו הענקין זצלה"ה לגבי פריעת ראש הכלה אחרי החופה, וכתבתי לו שאיני יודע מה תולים ואם ישלח לי העתק הדברים אוכל להתיחס להם.